

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ГОДИШНАТА ПРОГРАМА ЗА
РАБОТА НА НАЦИОНАЛНАТА УСТАНОВА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО
АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ СТОБИ – ГРАДСКО**

- Период: 01.01-31.12.2018 г.

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Национална установа за управување со
археолошкиот локалитет Стоби-Градско

Бр. 05-5811

13.02 2019 год.

ЗАШТИТА НА НЕДВИЖНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Стоби, февруари 2019 год.

I. ПРОГРАМСКИ АКТИВНОСТИ

Проекти во рамки на Годишната програма за работа на Националната установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби – Градско од областа на заштитата на недвижно културно наследство за 2018 година

Министерството за култура учествува во финансисрање на Годишната програма за работа на Националната установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби – Градско (Годишен договор бр. 31-2573/7 од 02.04.2018 г. и Анекси кон Договорот со бр. 31-2573/18 од 21.05.2018 год., 31-2573/36 од 05.11.2018 год. и бр.32-1430/1 од 28.01.2019) со средства од Буџетот на Р. Македонија во вкупен износ од **5.497.123,00** за реализација на:

1. Археолошки истражувања на комплексот околу Храмот на Изида во Стоби, со вкупен износ од **300.000,00** денари.
2. Конзервација, реставрација, реконструкција и археолошки доистражувања на објект Римски театар во Стоби, во вкупен износ од **1.350.000,00** денари.
3. Конзерваторско – реставраторски работи на Полукружниот плоштад во Стоби, во вкупен износ од **200.000,00** денари.
4. Конзервација и реставрација на мозаиците од јужниот брод на Епископската базилика во Стоби, во вкупен износ од **500.000,00** денари.
5. Тековно одржување и партерно уредување на археолошкиот локалитет Стоби, со вкупен износ од **1.200.000,00** денари.
6. Изработка на основен проект за конзервација и реставрација на источната половина на summa sacra на римскиот театар во Стоби, во вкупен износ од **60.000,00** денари.
7. Изготвување Основен проект за конзерваторско-реставраторски работи на Теодосијанска палата во Стоби , во вкупен износ од **60.000,00** денари.
8. Превентивна санација на речното корито на Црна Река на критичната делница во должина од 60 м, со вкупен износ од **450.000,00** денари.

Од вкупната сума 1.180.000,00 ден. се наменети за :

1. За материјални трошоци за реализација на Програмата на konto 464990 се одобрени **400.000,00** денари. Финансискиот извештај (Образец бр.2) е во прилог.
2. За електрична енергија на konto 421110 се одобрени **901.123,00** денари. Финансиски извештај (Образец бр.4) е во прилог.
3. За други комунални услуги на konto 421190 се одобрени **61.000,00** денари. Финансискиот извештај (Образец бр.4) е во прилог.
4. За други исплати (исплата на испратнини, парична помош во случај на смрт на вработен и смрт на член од потесното семејство на вработен, солидарна помош за боледување се одобрени **15.000,00** денари.

1. Име на проект: Тековно одржување и партерно уредување на археолошкиот локалитет Стоби

Од почетокот на месец април беа ангажирани мајстори, работници и хигиеничари за извршување на повеќе активности кои имаат за цел да го одржуваат и уредуваат археолошкиот локалитет Стоби. Во тие активности спаѓа одржувањето на сите презентирани градби на локалитетот, патеките и просторите кои се наменети за посетителите (паркинг, тоалети, сувенирница, бифе), како и сите работни и складишни простории кои ги користи НУ Стоби.

Активностите започнаа со отстранување и складирање на слојот од песок со кој се покриваат мозаиците од Археолошкиот локалитет Стоби во текот на зимските месеци. Во периодот од април и мај беа отворени мозаичните павименти од 8 градби со вкупна површина од околу 1000м². Работниците и хигиеничарите продолжија со активностите околу одржување на локалитетот, генерално со косење и плевеење на трева, секојдневно одржување на патеките за посетители, на корпите за отпадоци и информативните табли пред презентираниите градби.

Мајсторите и дел од работниците беа ангажирани за извршување на санација и разни поправки на бараките во Стоби, како што се стругање и фарбање на дотраената дограма, длетовање и фарбање на дел од сидовите и таваните во просториите на бараките, како и за изработка на работни маси, полици, плакари и фиокари кои се неопходни за складирање на археолошки материјали и архивска граѓа.

За потребите на овој проект беа спроведени две јавни набавки:

1. Набавка на гориво за косилките кои што служат за постојано косење на тревните површини;

2. Набавка на резервни делови за моторни коси и моторна пила, а покрај тоа беше набавена и ХТЗ опрема за дел од работниците кои се ангажирани на овој проект.

Во рамки на овој проект е извршен е сервис на моторната коса, моторните косилки и моторната пила. Набавени се материјали за разни поправки.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

2. Име на проект: Конзерваторско – реставраторски работи на Полукружниот плоштад во Стоби

Овој проект е успешно реализиран во периодот од 06.05.2018 до 10.06.2018 година. Во посочениот период беа извршени повеќе конзерваторско – реставраторски интервенции согласно „Основен проект за изведување на конзерваторско – реставраторски работи на објект Полукружен плоштад“:

1. Отстранување на растреситиот градежен материјал од сидовите во просториите означени со бр. 3, 4 и 5.

2. Отстранување на издлабените камења (песочник) од посочените сидови и нивна замена со поцврсти камења со иста структура и димензија;

3. Затворање на оштетувањата на сидовите, односно поправка на обрушувањата на сидовите и нивно надсидување;

4. Фугирање на сидовите.

За целосна реализација на овој проект е неопходно продолжување на конзерваторско – реставраторските работи кои се предвидени во „Основен проект за изведување на конзерваторско – реставраторски работи на објект Полукружен

плоштад“. Согласно проектот, неопходно е да се извршат заштитни археолошки истражувања во просториите 7 и 9 и секако конзервација и реставрација на сите сидови од просториите 6, 7, 8 и 9 по што би се пристапило кон заштита на оригиналното ниво на земјаните подови во сите простории од објектот.

Според динамиката на реализацијата на „Основен проект за изведување на конзерваторско – реставраторски работи на објект Полукружен плоштад“, неопходно е да се работи уште 2 месеци за целосна реализација на предвидените активности.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

3. Име на проект: Археолошки истражувања на комплексот околу Храмот на Изида

Истражувачките активности започнаа на 10.04.2018 година со отстранување на контролните профили помеѓу квадратите E6/F6, F6/F7, F6/G6, G6/G7, G6/H6, H6/H7. по што продолжија археолошките истражувања во просториите 1, 2 и 3 кои се дел од т.н. комплекс на градби околу храмот на Изида. Дел од екипата работеше на продолжување на истражувањата во просторија 1 (објект со апсида), каде што беа констатирани неколку обнови и реупотреби на објектот во периодот од неговата изградба во 1 век од н.е. па се до неговото напуштање, односно реупотреба во 5 век од н.е. Реупотребата на објектот значела уништување на неговиот оригинален изглед и содржина и промена на архитектонскиот изглед на истиот. Со археолошките истражувања се откриени делови од оригиналните содржини на објектот како и дел од инвентарот на истиот. Откривани беа бројни фрагменти од фреско и штукто сидна декорација како и огромен број на фрагменти од сиден мозаик. Помеѓу најзначајните наоди откриени во просторија 1 е бронзениот привезок во форма на систрум (тропалка) и фрагментиран дел од плоча со латински натпис.

Археолошките истражувања завршија на 10.06.2018 год. (согласно програмата за истражување) со дефинирање на трите простории од т.н комплекс на градби околу храмот на Изида. Во просториите 1 и 2 не се предвидуваат понатамошни истражувања и истите можат да бидат вклучени во конзерваторски проект со кој би се заштитил дел од комплексот градби околу храмот на Изида.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

4. Име на проект: Конзервација и реставрација на мозаиците од јужниот кораб на Епископската базилика во Стоби

Во рамки на горенаведениот проект е спроведена јавна набавка за алуминиумско саќе и исплата на финансиски средства на надворешен соработник за спроведување на конзерваторски истражувања со цел изготвување на Основен проект за конзервација и реставрација на извадените мозаички сегменти од јужниот кораб на Епископската базилика во Стоби. Набавката на алуминиумско саќе и исплатата на надворешниот соработник за изработка на проектот се извршени со цел обезбедување на сите материјали и дозволи кои се неопходни за навремено отпочнување на проектот за конзервација.

Мозаикот од јужниот кораб на Епископската базилика е изваден од оригиналната местоположба во текот на 70тите години. Согласно проектот за конзервација и реставрација на овој мозаик, во оваа фаза се работеше на отстранување на стариот и деградиран малтер од задната страна на мозаичките сегменти, по што истите беа поставени на нови носачи од алуминиумско саќе. Конзерваторско – реставраторските

работи се одвиваа во периодот од август до ноември 2018 година, кога сите сегменти кои припаѓаат на првата мозаичка фаза од јужниот кораб на Епископската базилика (31 мозаички сегмент со вкупна површина од 40м²) беа исчистени и поставени на нови носачи.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

5. Име на проект: Конзервација, реставрација, реконструкција и археолошки доистражувања на објект Римски театар во Стоби

Согласно Анекс договорот со ваш број 31-2573/18 од 21.05.2018 год. во рамки на горенаведениот проект се спроведени две јавни набавки и тоа јавна набавка за градежни материјали и јавна набавка на услуга за рачна изработка на керамички тули. Истите се спроведени со цел навремено отпочнување со реализација на проектот - Конзервација, реставрација, реконструкција и археолошки доистражувања на објект Римски Театар во Стоби.

Археолошките истражувања во рамките на проектот беа спроведени во периодот од 15-ти август до 15-ти октомври. Со археолошките истражувања помеѓу радијалните сидови на *summa cavea* се документирани подни нивоа од средниот век, доцната антика и масивен слој полнетица со камен. Радијалните сидови 20 и 21 се откриени до максимална височина од околу 4 метри.

Конзерваторските зафати се одвиваа во периодот од 15-ти август до 15-ти ноември. Во рамките на конзерваторските зафати реставрирани се делови од третиот и четвртиот циркуларен сид, реставриран е хоризонталниот сегмент од сводот од тули над источниот радијален коридор, реставрирано е внатрешното лице на источната аналема и довршена е реставрацијата на преостанатите 15 метри од сводот над централниот циркуларен коридор. Со ова е отворена можноста лежиштата за седишта во источната половина на *ima cavea* да бидат комплетно реставрирани.

Проектот Конзервација, реставрација, реконструкција и археолошки доистражувања на објект Римски Театар во Стоби е реализиран по предвидената динамика за 2018 година.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

6. Име на проект: Изработка на Основен проект за конзервација и реставрација на супструкцијата од источната половина на *summa cavea* на римскиот театар во Стоби

За реализација на проектот „Изработка на Основен проект за конзервација и реставрација на супструкцијата од источната половина на *summa cavea* на римскиот театар во Стоби“ се побарани 120 000 денари, а се одобрени 60 000 денари од страна на Министерството за култура на Република Македонија. Поради тоа, можно е да се реализираат само 50% од предвидените активности. Веќе се реализирани поглавјата *Резултати од истражувачки работи* и *Проект на постојна состојба*. Поглавјата

Проектна програма и Проект на заштитна интервенција ќе се реализираат по обезбедување на останатите 50% од предвидениот буџет за реализација на проектот.

Во изминатиот период, изработени се текстуалниот дел за резултати од истражувачките работи и фотодокументацијата од постојната состојба. Исто така, се работеше и во моментов се работи на изработка на соодветната техничка документација и техничка проценка како делови од Поглавјето Проект на Постојна состојба а паралелно со изработката на техничката документација се изведува и техничка процена на постојната состојба со детаљна анализа на секој сид. Во наредниот период, до крајот на годината, е предвидено поглавјето Проект на постојна состојба да биде комплетирано.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

7. Име на проект: Изработка на Основен проект за конзервација и реставрација на Теодосијанската палата во Стоби

- Во рамки на горенаведениот проект изработен е текстуален, детален опис на архитектонските остатоци во Теодосијанската Палата, како и одредување на степенот на оштетеност на доброто. Постојната состојба на доброто е документирана со детална фото-документација и изработена е техничка документација за изгледите на дел од сидовите на Теодосијанската Палата кои се предмет на овој проект.

Делот резултати од истражувачки работи ги опфаќа сите заклучоци познати во публикуваната литература, како и заклучоците стекнати при опсервација на доброто. Поради тоа што целокупната теренска документација од истражувањата е уништена во Народниот Музеј во Белград во Втората Светска Војна, информации за стратиграфијата и архитектурата која била пронајдена врз репрезентативната Теодосијанска Палата ни се непознати.

Изработен е Извештај за утврдување на хемискиот состав на малтерот како врзивно средство во сидовите на градбата од страна на д-р Лидија Робева Чуковска, конзерватор - советник од Националниот Конзерваторски Центар.

Изработени се и фотографии со дрон, со цел да се одредат надворешните граници на градбата, поради тоа што дел од надворешните сидови се покриени со земја од постари ископувања.

и исплата на лица кои беа ангажирани во рамки на овој проект.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

8. Име на проект: Превентивна санација на речното коритото на Црна Река на критичната делница во должина од 60 метри

- Во рамки на овој проект спроведена е јавна набавка за Превентивна санација на речното корито на Црна Река на критичната делница во должина од 60 метри и извршен е надзор над изведување на работите.

- Финансиски извештај (образец бр.2) во прилог.

II ВОПРОГРАМСКИ АКТИВНОСТИ

1. Грант од амбасадата на САД во Македонија за заштита на културното наследство за проект: Конзервација на крстилницата од Епископската базилика во Стоби

Проектот за *Конзервација и реставрација на крстилницата од Епископската базилика во Стоби* е финансиран во целост од Амбасадорскиот фонд на САД за заштита на културното наследство во Р. Македонија .

Овој проект е всушност разделен на 3 конзерваторски проекти чија што реализација течеше паралелно во текот на месеците април и мај:

Финализирани се сите конзерваторски постапки на мозаикот од крстилницата, како што се детално чистење на мозаичката површина, консолидација на тесерите, инјектирање и фугирање на мозаикот.

Паралелно се одвиваа и финалните конзерваторско – реставраторски работи на мермерните елементи од крстилницата а воедно беше извршена и пробна анастилоза на сите елементи пред да се вратат во оригиналната местоположба во самата крстилница.

Извршена е превентивната конзервација на писцината при што сите декоративни елементи беа фиксирани, опшиени и инјектирани.

Извршена е анастилоза на архитектонските мермерни елементи во крстилницата на Епископската базилика.

На 24.10.2018 година со церемонија беше означен завршетокот на проектот за кој беше аплицирано во декември 2015 година и чија реализација се одвиваше во текот на 2017 година и 2018 година.

- Финансиски извештај (образец бр.5) во прилог.

2. Меѓународна школа за документација и конзервација на мозаици, керамика и стакло STOBICDRMP.WRK.18

Меѓународната школа за документација и конзервација на мозаици, керамика и стакло која е организирана во соработка со фондацијата Балканско наследство од Софија, Бугарија беше успешно реализирана во периодот од 02-22.06.2018 година. На школата учествуваа вкупно 19 студенти од повеќе земји во светот (САД, Канада, Англија, Данска, Германија, Норвешка, Кина, Тајван и Австралија) кои работеа на превентивна конзервација на еден од мозаиците од Теодосијанската палата во Стоби и на голем број на керамички и стаклени садови откриени на археолошкиот локалитет Стоби.

- Финансиски извештај (образец бр.5) во прилог.

3. Меѓународна летна школа за археолошки истражувања STOB1.EXC.18

Меѓународната школа за археолошки ископувања која е организирана во соработка со фондацијата Балканско наследство од Софија, Бугарија успешно беше реализирана во периодот од 23.06-22.07.2018 година. На школата учествуваат вкупно 17 студенти од повеќе земји во светот (САД, Канада, Мексико и Холандија) кои во работеа на археолошките истражувања во Теодосијанската палата во Стоби. Дел од финансиските средства беа искористени за одржување на Меѓународниот научен симпозиум во периодот од 27.09-30.09.2018 година.

- Финансиски извештај (образец бр.5) во прилог.

III ОСТАНАТИ АКТИВНОСТИ

1. Сопствени приходи од туристичката презентација на археолошкиот локалитет Стоби

- Финансиски средства: Приходите се остварени од продажба на влезници и од продажба на сувенири, комерцијални копии од археолошки наоди и освежителни пијалоци.

- Вкупно приходи од продажба на влезници, сувенири, комерцијални копии од археолошки наоди и освежителни пијалоци изнесува **1.855.747,00 ден.**

- Во периодот од 01.01.2018 до 31.12.2018 година, археолошкиот локалитет Стоби го посетиле вкупно 17.315 лица, од кои 6509 домашни и 10806 странски гости. Бесплатен влез на локалитетот имале вкупно 570 лица, од кои 291 домашни и 279 странски гости. Слободен влез добиле лицата кои се членови на ICOM, ICOMOS, хендикепирани лица, новинари, археолози, водичи, учителки, деца до 6 години и бездомници.

Финансиски извештај од остварени приходи и расходи (Образец бр.5) во прилог.

Стоби, 13.02.2019 год.

Спасе Перовски
директор

